

KÄSITTEET

adoptio

muun kuin oman lapsen ottaminen viralliseksi lapseksi; adoptio luo lapsen ja vanhemman välille juridisen lapsi–vanhempi-suhteen eikä adoptiota voi purkaa

alivuokralainen

vuokralainen, joka on vuokrannut osan jonkun toisen vuokraamasta asunnosta

asemakaava

kunnan tietyn asuinalueen tai jopa vain yhden tontin kaava; se määrittelee, mihin aluetta saa käyttää, mitä sille saa rakentaa, mihin rakennukset sijoitetaan ja minkälaisia ne saavat olla

asetus

lakia täsmentävä säädös, jonka tasavallan presidentti, valtioneuvosto tai ministeriö antaa; myös Euroopan unioni voi antaa asetuksia, ne ovat EU:n kaikkein vahvimpia lakeja, jotka tulevat voimaan sellaisinaan kaikissa jäsenvaltioissa

asianosainen

luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, johon asiassa annettava päätös kohdistuu tai jonka etua, oikeutta tai velvollisuutta asia koskee; rikosasiassa lähinnä virallinen syyttäjä, asianomistaja tai asianomistajat ja rikoksesta epäilty tai epäillyt; riita-asiassa kantaja ja vastaaja

asianomistaja

rikoksen uhri tai vahingon kärsinyt henkilö

asianomistajarikos

asianomistajan on tehtävä aloite syytteen nostamiseksi epäillystä rikoksesta, muuten poliisi ei tutki asiaa eikä virallinen syyttäjä voi nostaa syytettä

asumisoikeusasunto

vuokralla asumisen ja omistusasunnon välimuoto; asumisesta maksetaan kertaluontoinen asumisoikeusmaksu ja sen jälkeen kuukausittainen käyttövastike

avioehto

sopimus, joka poistaa aviopuolisoiden avio-oikeuden toistensa omaisuuteen; voi koskea koko omaisuutta tai vain sen osaa; voidaan laatia ennen liittoa tai liiton aikana; tarkat muotovaatimukset

avioliitto

virallinen parisuhteen muoto; kahden ihmisen välinen sopimus, jolla on juridisia vaikutuksia, kuten elatusvelvollisuus, avio-oikeus toisen omaisuuteen sekä perimisoikeus, jos perittävällä ei ole rintaperillisiä

avoliitto

epävirallinen parisuhteen muoto; pariskunta elää yhdessä, mutta suhteen solmimisesta tai purkamisesta ei säädetä lailla; avoliitto purkautuu, kun puoliset muuttavat erilleen

direktiivi

yksi kolmesta EU:n säädöstyypistä; laki, joka jäsenmaan tulee liittää omaan lainsäädäntöönsä; kansallisesti säädettävä laki ei saa olla ristiriidassa direktiivin tavoitteen kanssa

edunvalvoja

henkilö, joka on määrätty hoitamaan ja ajamaan vajaavaltaisen asioita

edunvalvontavaltuus

valtuutus, jolla henkilö voi määrätä itselleen edunvalvojan etukäteen, esimerkiksi mahdollisen sairastumisen varalle

eduskunnan oikeusasiamies

yllin laillisuusvalvoja, joka valvoo, että tuomioistuimet ja viranomaiset noudattavat lakia ja toimivat velvollisuuksiensa mukaisesti; valvoo etenkin perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista Suomessa

ehdollinen vankeus

enintään kahden vuoden pituinen vankeusrangaistus voidaan määrätä ehdollisena; jos tuomittu selviää koeajasta rikkeettä, hänen ei tarvitse suorittaa tuomiotaan vankilassa

ehdonalainen vapaus

määräaikaiseen vankeusrangaistukseen tuomittu voidaan päästää ehdonalaiseen vapauteen hänen suoritettuaan rangaistuksestaan tietyn ajan; siihen liittyy koeaika

ehdoton vankeus

rikokseen syyllistynyt tuomitaan vankilaan määräajaksi tai elinkaudeksi

elinkeinonharjoittaja

luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, joka ammattimaisesti myy tavaroita tai palveluita saadakseen tuloja

ennakkopäätös

korkeimman oikeuden antama päätös asioista, joihin laki ei anna selvää ratkaisua; ne ohjaavat vastaavanlaisten oikeusriitojen ratkaisuja tulevaisuudessa

esitutkinta

saatuaan rikosilmoituksen poliisi aloittaa esitutinnan, jos on syytä epäillä, että kyseessä todella on rikos; selvitetään muun muassa epäillyn rikoksen tekoaika ja -paikka sekä aiheutuneet vahingot ja rikoksella saatu hyöty

etämyynti

puhelimien, netin, television tai postin välityksellä tehtävä kauppa; ostaja ja myyjä eivät ole samanaikaisesti läsnä; yleisin etämyynnin muoto on verkkokauppa

etävanhempi

lapsen kahden huoltajan asuessa eri osoitteissa se vanhempi, jonka luona lapsi ei ole kirjoilla

haaste

rikosasiassa syytetty kutsutaan käräjäoikeuden pääkäsittelyyn vastaamaan esitettyyn rangaistusvaatimukseen ja asianomistajien korvausvaatimukseen

haastehakemus

riita-asiassa kantaja esittää vastaajan asuinpaikan käräjäoikeudessa kanteen, jossa hän kertoo, mitä hän vaatii vastaajalta ja millä perusteella

hallintoasia

julkisen sektorin viranomaisten käsittelemä asia

hallintolaki

julkisen vallan toimintaa ohjaava laki, jossa määritellään kriteerit toimivalle hallinnolle sekä viranomaistoiminnan periaatteet

henkilörekisteri

henkilötietoja sisältävä luettelo; esimerkiksi työnantajan rekisteri työntekijöistä tai yrityksen asiakasrekisteri; ei saa sisältää arkaluontoisia tietoja henkilöistä; rekisterinpitäjä on vastuussa rekisterin asianmukaisuudesta ja sen suojauksesta

henkilötakaus

toinen henkilö sitoutuu vastaamaan velallisen velasta tarvittaessa koko maksukyvyllään

huoltaja

henkilö, joka vastaa lapsen huollosta ja päättää hänen asioistaan; yleensä lapsen vanhempi tai vanhemmat yhdessä

häirintä

sanallista, sanatonta tai fyysistä toimintaa, jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta

hätätilatestamentti

hätätilanteessa testamentin tekijän ilmaisema viimeinen tahto eli jälkisaadös; määräys vainajan omaisuuden jakamisesta perimysjärjestyksen vastaisesti; hätätilatestamenttia eivät sido yhtä tiukat muotovaatimukset kuin normaalia testamenttia

hätävarjelu

henkilö torjuu oikeudettoman hyökkäyksen, mutta saa käyttää vain välttämättömiä keinoja; voi puolustaa esimerkiksi omaa henkeään, toista ihmistä tai omaisuuttaan

hätävarjeluun liioittelu

henkilö on käyttänyt liiallisia voimakeinoja esimerkiksi puolustaessaan itseään jonkun hyökättyä hänen kimppuunsa; teosta voi joutua rikosvastuuseen

identiteettivarkaus

toisen henkilön nimen tai henkilötunnuksen oikeudeton käyttö tai väärän nimen antaminen viranomaiselle

immateriaalioikeus

oikeus henkisen työn tuloksena syntyneeseen tuotokseen, joka mahdollistaa siitä saatavan taloudellisen hyödyn; liittyy tekijänoikeuksiin

irtisanomisaika

aika, jonka sopimus pysyy voimassa irtisanomisen jälkeen; vaihtelee esimerkiksi työsuhteen tai asunnon vuokraamisen yhteydessä vuokrasuhteen keston mukaan

isyyskanne

tuomioistuimeen jätetty kanne isyyden kumoamiseksi tai vahvistamiseksi; kanteen voi laittaa vireille lapsi, äiti, vahvistettu isä tai mies, joka olettaa olevansa lapsen isä

isännöitsijäntodistus

todistus, josta käy ilmi asunto-osakeyhtiöön ja tiettyyn osakehuoneistoon liittyviä tärkeitä tietoja, kuten yhtiön taloudellinen tila ja tulevat remontit; todistuksen saa tilattua isännöitsijältä

itseapu

henkilö hankkii itse takaisin omaisuutta, jonka hän on toisen tekemän rikoksen vuoksi menettänyt tai muuten kadottanut

julkisoikeus

käsittelee oikeustapauksia, joissa ainakin toisena osapuolena on julkisen vallan yhteisö

julkinen valta

valtion ja kuntien virkamiesten toiminta

juokseva velkakirja

velkakirja, joka on siirrettävissä helposti eteenpäin uudelle velkojalle; ks. tavallinen velkakirja

jäämistö

vainajan omaisuus

jääviys

esteellisyys; virkamies tai luottamushenkilö ei voi osallistua valmisteluun tai päätöksentekoon, jossa hänen puolueettomuutensa vaarantuu tai jossa hän voi itse hyötyä päätöksestä

kaavoitus

maankäytön suunnittelua siitä, miten kaavoitettavalle alueelle rakennetaan asuntoja, yritysten rakennuksia ja liikenneväyliä; alue voidaan myös määrätä suojeltavaksi

kaksipuolinen oikeustoimi

oikeustoimi, joka vaatii toteutuakseen molempien osapuolten hyväksynnän

kansainvälinen oikeus

oikeudenala, jossa käsitellään valtioiden ja järjestöjen keskinäisiä suhteita ja niiden solmimia sopimuksia

kantaja

asianosainen, joka panee riita-asian vireille

kantelu

viranomaisten virheelliseen menettelyyn tai laiminlyöntiin liittyvä valitusmahdollisuus

katselmus

viranomaisen käy paikan päällä tutustumassa tilanteeseen jonkin asian ratkaisemiseksi

kaupanvahvistaja

viranomainen, joka vahvistaa kiinteistökaupan; tarkistaa kiinteistön tiedot ja kaupan osapuolten henkilöllisyyden; ilman kaupanvahvistusta ei voi saada lainhuudatusta kiinteistöön, paitsi jos kauppa on tehty Maanmittauslaitoksen sähköisessä järjestelmässä

keskinäinen testamentti

asiakirja, jossa kaksi henkilöä luovuttavat kuoltuaan omaisuutensa toisilleen esimerkiksi varmistaakseen lesken toimeentulon

ketjuttaminen

määräaikaisen sopimuksen jatkaminen uudella sopimuksella vanhan päättyessä; esimerkiksi työsopimuksen ketjuttaminen

kihlaus

epävirallinen lupaus tulevasta naimisiinmenosta; kihlauksella ei ole muita oikeudellisia vaikutuksia kuin se, että kihlakumppania vastaan ei ole pakko todistaa oikeudessa

kiinniotto-oikeus

jokainen saa ottaa kiinni henkilön, joka on juuri tekemässä rikosta, pakenevan henkilön, jota epäillään rikoksen tekijäksi, tai henkilön, joka on etsintäkuulutettu (yleinen kiinniotto-oikeus); poliisi saa ottaa kiinni henkilön, joka on määrätty pidätettäväksi tai vangittavaksi

kiinteistö

kiinteistörekisteriin merkitty tila tai tontti sillä sijaitsevine rakennuksineen

kiinteistörekisteri

Maanmittauslaitoksen ylläpitämä rekisteri, josta käyvät ilmi mm. kiinteistön sijainti, pinta-ala, kaavat, rasitteet ja muut vastaavat perustiedot

koeaika

työsuhteen alussa oleva aika, jolloin työsuhteen voi sanoa irti ilman irtisanomisaikaa

kotimyynti

tavaroiden ja palveluiden tarjoaminen kuluttajan kotona tai työpaikalla

kuluttaja

ihminen, joka ostaa elinkeinonharjoittajalta hyödykkeitä kulutettavaksi muuhun kuin elinkeinon harjoittamiseen

kuluttaja-asiamies

virkamies, joka valvoo kuluttajansuojalain toteutumista Suomessa

kuluttajahintaindeksi

yleisen hintatason muutoksen mittari; tiettyjen tuotteiden hinta tarkistetaan säännöllisin väliajoin

kuluttajaneuvonta

maistraatin antamaa maksutonta neuvontaa ja sovittelua kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välisissä kiistoissa

kunnianloukkaus

teko, jossa henkilö esittää toisesta valheen, vihjauksen tai halveksunnan siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa tai kärsimystä sen kohteelle

kuolinpesä

vainajan jakamaton omaisuus, jota hänen perillisensä hallitsevat pesän jakamiseen asti

käsiraha

asunto- ja kiinteistökauppaan liittyvä, usein neljän prosentin ennakkomaksu tarjouksen vakuudeksi; vähennetään kauppahinnasta, jos kauppa toteutuu; määrittää myyjän ja ostajan korvauksen tason, jos sovittu kauppa peruuntuu

lainhuuto

kiinteistön omistajatietojen merkitseminen Maanmittauslaitoksen ylläpitämään lainhuuto- ja kiinnitysrekisteriin

lakiosa

rintaperillisten oikeus saada puolet siitä perinnöstä, jonka he saisivat, jos perimistä rajoittavaa testamenttia ei olisi

lautamies

käräjäoikeuden maallikkojäsen

lohkominen

toimitus, jossa kiinteistöstä erotetaan alue, joka muodostetaan uudeksi kiinteistöksi

lomautus

väliaikainen työn keskeytys; työnantajan on annettava lomautusilmoitus 14 päivää ennen lomautusta

luottamusmies (luottamushenkilö)

henkilö, joka työpaikalla neuvoo, valvoo ja puolustaa työntekijöiden etuja

lähestymiskielto

tuomioistuimen määräämä kielto lähestyä jotakin toista henkilöä millään tavoin

lähivanhempi

lapsen kahden huoltajan asuessa eri osoitteissa se vanhempi, jonka luona lapsi on kirjoilla

maistraatti

paikallishallinnon rekisteriviranomainen, joka vastaa mm. väestötiedoista ja kuluttajaneuvonnasta; maistraatti hoitaa esimerkiksi siviilivihkimiset ja nimenmuutokset

maksuhäiriömerkintä

merkintä maksuhäiriörekisteriin tulee, jos ei maksa velkaansa maksumuistutuksen ja maksuvaatimustenkaan jälkeen; näkyy rekisterissä 2–4 vuotta

maksujärjestely

velallinen ja velkoja sopivat esimerkiksi lisääjasta velan maksamiseen tai pienennyksistä maksueriin

matkustuskielto

voidaan määrätä, jos on syytä epäillä, että rikoksesta epäilty saattaisi lähteä pakoon tai karttaa rikostutkintaa tai rangaistuksen täytäntöönpanoa

menettämisseuraamus

rikoksen tekijä menettää rikoksella saamansa taloudellisen hyödyn ja rikoksentekevälineen

muuntorangaistus

maksamatta jäänyt sakkorangaistus muunnetaan vankeusrangaistukseksi

muutoksenhaku

riita- ja rikosasioissa tuomioistuimen ratkaisuun tyytymätön voi hakea muutosta ylemmässä oikeusasteessa, esimerkiksi kärjäoikeuden ratkaisusta haetaan muutosta hovioikeudessa

nimelliskorko

lainasta perittävä koron määrä, joka ei sisällä muita lainasta perittäviä maksuja; ks. todellinen vuosikorko

nimiperiaate

omaisuus kuuluu avo- tai avioliitossa sille, jonka nimiin se on hankittu tai rekisteröity; ks. yhteisomistusolettama

nollatyösopimus (nollatuntisopimus)

työnantaja ei takaa työntekijälle yhtään työtuntia; työntekijä kutsutaan töihin tarvittaessa

nuorisorangaistus

voidaan tuomita, kun syytetty on rikosta tehdessään ollut alle 18-vuotias ja sakko katsotaan riittämättömäksi, mutta ehdoton vankeus liian ankaraksi rangaistukseksi; sisältää mm. valvontaa sekä työelämään ja työhön perehtymistä; pituus 4–12 kk

oheissakko

voidaan tuomita ehdollisen vankeuden lisäksi; määrätään päiväsakkoina

oikaisuvaatimus

muutoksenhaku viranomaisen päätöksestä; tehdään kirjallisesti sille, joka päätöksen on tehnyt

oikeudellinen vastuunalaisuus

jokainen luonnollinen henkilö on vastuussa teoistaan ja voi joutua esimerkiksi alaikäisenä korvaamaan aiheuttamiaan vahinkoja

oikeusapu

jokainen oikeudenkäynnin osapuoli voi käyttää lainoppinutta oikeudenkäyntiavustajaa, jotta hänen oikeutensa toteutuisivat parhaalla tavalla; jos henkilö ei kykene itse maksamaan oikeusavun kustannuksia, valtio kustantaa sen osittain tai kokonaan

oikeusjärjestys

lainsäädännön ja sen soveltamisen kokonaisuus; käsittää kaikki yhteiskunnan toimintaa säätelevät oikeusnormit

oikeuskansleri

ylin laillisuusvalvoja; valvoo valtioneuvoston toimien lainmukaisuutta ja toimii sen lainopillisenä neuvonantajana; ottaa vastaan viranomaisten toimintaan liittyviä kanteluita

oikeuskelpoisuus

oikeussubjektille kuuluu tai sille kohdistuu oikeuksia ja velvollisuuksia

oikeustoimikelpoisuus

oikeudellinen toimintakyky; kyky tehdä sopimuksia ja laajentaa omia oikeuksiaan tai omistuksiaan

oikeussubjekti

luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö, jolle kuuluu oikeuksia ja velvollisuuksia

oikeusvaltio

valtio, jossa julkisen vallan käyttäminen perustuu lakiin ja jossa viranomaiset eivät tee mielivaltaisia päätöksiä; kansalaiset voivat luottaa, että kaikkia kohdellaan tasaveroisesti

omaisuuden erottelu

puolisoiden omaisuuksien jako joko avoliiton päättyessä eroon tai toisen kuolemaan tai avioliiton päättyessä eroon, jossa avioehto tai esimerkiksi testamentti sulkee pois avio-oikeuden alaista omaisuutta; omaisuudet erotellaan nimiperiaatteen ja yhteisomistusolettaman mukaan

omaisuuden erillisyyden periaate

aviopuolisoiden ennen avioliittoa tai sen aikana hankkima omaisuus ja velka ovat heidän omaansa; ks. nimiperiaate

omaisuuden suoja

perustuslakiin kirjattu oikeus käyttää omaisuuttaan haluamallaan tavalla kunhan ei riko lakia; julkinen valta voi rajoittaa sitä esimerkiksi pakkolunastuksin

omavelkainen takaus

takauksen muoto, jossa takaaja vastaa toisen henkilön velasta niin kuin omasta velastaan; velkojan ei tarvitse tarkistaa velallisen maksukykyä, vaan hän voi vaatia velan maksua takaajalta heti, kun velka jää maksamatta

omistusoikeus

oikeus esineisiin, kiinteistöihin tai aineettomaan arvoon, esimerkiksi taiteilijalla teokseensa; käytetään myös nimitystä yksityisomistus tai yksityisomaisuus

oppisopimus

ammatin oppiminen työpaikalla työnantajan opastuksella

osakehuoneisto

asunto "taloyhtiössä" eli asunto-osakeyhtiössä; osakkeet oikeuttavat asunnon hallintaan

osamaksu

kauppahinnan maksaminen osamaksuerissä; ostaja maksaa käsirahan eli kauppahinnan ensimmäisen osamaksuerän ja saa tavaran haltuunsa

osaomistusasunto

asunto, jonka asukas omistaa ensin osittain ja jossa hän asuu samalla vuokralla ja jonka hän voi halutessaan lopulta lunastaa itselleen

ositus

puolisoiden omaisuuden jako avioliiton päättyessä; varat ja velat luetteloimalla selvitetään kummankin puolison netto-omaisuus; tehdään sopimusosituksena tai toimitusosituksena; ks. tasinko

pakkokeino

poliisi voi pakkokeinoilla varmistaa, että tutkinta etenee häiriöttä, tai estää rikollisen toiminnan jatkamisen; esimerkiksi tutkimuspaikan eristäminen, kotietsintä ja televalvonta

pakkotila

teko on välttämätön tärkeämmän asian pelastamiseksi tai suojaamiseksi; esimerkiksi vauvan pelastaminen autosta rikkomalla auton ikkuna

pantti

mikä tahansa arvoesine tai omaisuus, jonka velallinen jättää velan vastineeksi

perillinen

henkilö, joka on lain mukaan oikeutettu saamaan vainajan perinnön

perintätoimisto

yritys, joka hoitaa perintää eli velkojen perimistä velkojan puolesta; ottaa toiminnastaan maksua

perintövero

perintönä tai testamentilla saadusta omaisuudesta valtiolle maksettava vero, jonka määrä riippuu perintöosan suuruudesta ja perinnön tai testamentinsaajan sukulaisuussuhteesta perittävään

perheen sisäinen adoptio

tilanne, jossa lapsen isän tai äidin uusi puoliso adoptoi lapsen ja tulee hänen viralliseksi vanhemmakseen

perukirja

perunkirjoitustilaisuudessa tehtävä asiakirja, jossa luetteloidaan vainajan velat ja omaisuus/varat sekä perilliset, ennakkoperinnöt ja testamentin saajat; pohja perinnönjaolle ja perintöverotukselle; toimitettava veroviranomaisille kuukauden kuluessa perunkirjoitustilaisuudesta

perunkirjoitus

vainajan velkojen ja varojen luetteloiminen perukirjaan; tehtävä kolmen kuukauden kuluessa kuolemasta

perusoikeus

perustuslakiin kirjattu ihmisten oikeus esimerkiksi sananvapauteen

perustuslaki

ylimmän tason säädös, jossa määritellään julkisen vallan käytön periaatteet, valtion järjestysmuoto, ylimpien valtioelinten suhteet sekä julkisen vallan ja yksilöiden suhteet; sitä voidaan muuttaa vain erityisessä vaikeutetussa säätämisyksityksessä

pesänhoitaja

leski tai joku muu vainajalle läheinen kuolinpesän osakas, joka kuolinpesän muiden osakkaiden valtuuttamana valmisteleo kuolinpesän jakokuntoon; ks. pesänselvittäjä

pesänselvitys

kuolinpesän valmistaminen perinnönjakoa varten; tehdään yhteisymmärryksessä pesänhoitajan johdolla tai tuomioistuimen määräämä pesänselvittäjän toimesta

pesänselvittäjä

tuomioistuimen määräämä henkilö, joka valmisteleo kuolinpesän jakokuntoon, jos osakkaat eivät pääse yhteisymmärrykseen pesänhoitajasta tai jos joku pesän osakkaista on alaikäinen

pidättäminen

pakkokeino, jossa rikoksesta epäilty otetaan säilöön esitutkinnan turvaamiseksi enintään neljäksi vuorokaudeksi, jonka jälkeen pidätetty on päästettävä vapaaksi tai vangittava

pikavippi

lyhytaikainen vakuudeton muutaman viikon tai muutaman kuukauden pituinen pienehkö laina, jonka todellinen vuosikorko on huomattavan korkea

piraattituote

teoksen tai hyödykkeen laiton kopio

plagiointi

teoksen kopiointi ilman lupaa tai lähdetietoja

päiväsakko

ks. sakko

pääkäsittely

rikosasian käsittely käräjäoikeudessa, paikalla asianosaiset ja mahdolliset todistajat; riita-asian käsittelyssä kuullaan henkilökohtaisesti riidan osapuolia

päätös

yksi kolmesta EU:n säädöstyypistä; velvoittaa niitä, joille se on osoitettu

rakennuslupa

kunnan viranomaisen myöntämä lupa, joka tarvitaan uuden rakentamiseen, suuriin muutostöihin ja peruskorjauksiin

rangaistusasteikot

lakiin kirjatut vähimmäis- ja enimmäisrangaistukset eri rikoksista

rasite

käyttöoikeus toisen omistamalle maalle; esimerkiksi oikeus käyttää tietä tai kaivoa; kiinteistöön voi kohdistua rasitteita tai se voi olla oikeutettu niihin; ks. kiinteistörekisteri

rasitustodistus

Maanmittauslaitoksen antama todistus kiinteistöön kohdistuvista oikeuksista ja rasituksista

rekisteröimätön yhdistys

yhdistys, jota ei ole merkitty yhdistysrekisteriin

rekisteröity parisuhde

samaa sukupuolta olevien ihmisten parisuhteen virallinen muoto; rekisteröidyllä parisuhteella on lähes samat oikeudelliset vaikutukset kuin avioliitolla; uusia parisuhteita ei voi enää rekisteröidä, koska samaa sukupuolta olevat voivat solmia avioliiton

rekisteröity yhdistys

yhdistys, joka on merkitty yhdistysrekisteriin; käyttää nimen perässä lyhennettä ry

reklamaatio

kuluttajan tekemä ilmoitus palvelun tai tavaran virheestä

riita-asia

kyse on yksityisten ihmisten tai yritysten erimielisyyksien ratkaisemisesta, esimerkiksi käräjäoikeudessa käsiteltävä eronneiden vanhempien riita lasten elatuksesta

rikesakko

sakkoa lievempi varallisuusrangaistus, joka on kaikille saman rikkeen tekijöille samansuuruinen

rikokseen yllyttäminen

rikollinen teko, jossa henkilö tahallisesti houkuttelee toista henkilöä jonkin rikoksen tekemiseen tai sen yrittämiseen

rikoksen avustaminen

rikollinen teko, jossa henkilö ennen rikosta tai sen aikana tahallisesti avustaa toista henkilöä rikoksen yrittämisessä tai sen tekemisessä

rikoksen uhri

henkilö, jolle on tehty jotakin pahaa tai joka on kärsinyt jonkun vahingollisen teon takia; esimerkiksi pahoinpitely

rikoksen yrittäminen

rikoksen tekeminen on alkanut, mutta se on keskeytynyt ilman että tavoiteltu teko olisi toteutunut

rikoksesta epäilty

henkilö, jonka epäillään syyllistyneen rikokseen; tiedossa on syyllisyyden puolesta puhuvia asioita; esitutkinnan aikana henkilöä on kohdeltava syyttömänä

rikos

teko, josta lakiin on kirjoitettu tietyt tunnusmerkit ja josta on määrätty rangaistus

rikoskumppanuus

kaksi tai useampi tekijää ovat yhdessä tehneet tahallisen rikoksen, jolloin he kaikki ovat rikoskumppaneita

rikosoikeudellinen vastuu

vastuu teoistaan tuomioistuimen edessä; luonnollisella henkilöllä tulee voimaan 15 vuoden iässä

rintaperillinen

perittävän lapset ja heidän jälkeläisensä; rintaperillisillä on rajoittamaton sijaantulo-oikeus

ruokakunta

samassa asunnossa asuvat henkilöt; vaikuttaa Kelan asumistuen maksamiseen

ryhmäkante

kanne, jonka kuluttaja-asiamies voi nostaa usean kuluttajan puolesta kulutustavaraa tai sopimusehtoja koskevassa riidassa

sakko

tuomioistuimen määräämä lievin rangaistus; sakko tuomitaan 1–120 päiväsakkona

siteeraaminen

toisen kirjoituksen lainaaminen omassa kirjoituksessa siten, että lähde on mainittu; ks. plagiointi

soluasunto

yhteisasumisen muoto, jossa asukkailla on omat huoneet ja yhteisiä tiloja

sopimusjako

tilanne, jossa kuolinpesän osakkaat sopivat perinnön jakamisesta

sopimussakko

sopimuksen rikkomisesta sovittu korvaus

sovittelu

rikos- ja riita-asiassa voidaan pyrkiä sovitteluun ilman oikeudenkäyntiä, jos kaikki osapuolet siihen suostuvat

suojaosuus

ulosotossa velalliselle jätettävä varallisuus hänen ja hänen mahdollisen perheensä elantoa varten

syrjintä

henkilöä kohdellaan jossakin tilanteessa huonommin kuin toisia henkilöitä hänen yhden tai useamman henkilökohtaisen ominaisuutensa vuoksi; esimerkiksi iän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, mielipiteen, poliittisen toiminnan tai seksuaalisen suuntautumisen perusteella

syyllinen

henkilö, jonka tuomioistuin toteaa tehneen rikoksen, josta häntä syytetään; henkilö on rikkonut lakia ja hänet voidaan siten asettaa rikosoikeudelliseen vastuuseen ja määrätä rangaistus

syyntakeeton

ihminen, joka ei rikoksen tekohetkellä kykene säätelemään käyttäytymistään eikä ymmärrä tekonsa lainvastaisuutta tai sen seurauksia

syyntakeinen

ihminen, joka kykenee ymmärtämään tekojensa seuraukset ja on siksi niistä vastuussa

syyte

rangaistusvaatimus, jonka virallinen syyttäjä esittää tietyistä yksilöidystä rikoksesta epäillylle henkilölle

syytetty

esitutkinnan aikana rikoksesta epäilty; voidaan tuomita oikeudessa, jos näyttö on selvä, mutta epäselvissä tapauksissa hänet on vapautettava

syyttäjä

viranomainen, jonka tehtävänä on huolehtia, että rikokseen syyllistynyt joutuu rikosvastuuseen; vaatii rangaistusta syytetyille eli vastaajalle; hänen syyteharkintavaltansa on itsenäinen ja riippumaton

syytön

henkilö, jota on epäilty jostakin rikoksesta, mutta joka ei ole tuomioistuimen päätöksen mukaan tehnyt tätä rikosta

tahallinen rikos

teko on tahallinen, jos tekijä on tiennyt sen olevan rikollinen ja on tahtonut tehdä sen

tahdonvaltainen

luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö voivat vapaasti päättää asioista oman tahtonsa mukaan

takuu

valmistajan, yrityksen tai myyjän antama vapaaehtoinen lupaus korjata rikki mennyt tuote tai sen osa; takuun antaja saa itse päättää, mitä takuu koskee

tasinko

avioeron osituksen jälkeen maksettava summa, jolla tasataan puolisoitten omaisuudet, mikäli avioehto ei poista avio-oikeutta; avioliiton päättyessä kuolemaan leski ei maksa kuolinpesälle tasinkoa

tasinkoprivilegi

lesken oikeus olla maksamatta tasinkoa kuolleen aviopuolison perillisille; ei koske avoliitosta jäänyttä leskeä

tavallinen velkakirja

velkakirja, jossa velka maksetaan siinä mainitulle henkilölle; velkojan on ilmoitettava velalliselle, jos hän siirtää velkakirjan eteenpäin

tekijänoikeus

luovaa työtä tekevän oikeus tekemäänsä teokseen, esimerkiksi musiikkikappaleeseen tai runoon

teoskynnys

vaatimukset, jotka teoksen on täytettävä, jotta teoksen tekijällä on tekijänoikeus siihen; eri aloilla erilaiset vaatimukset

testamentti

vainajan viimeinen tahto eli jälkisaädös; kirjallinen määräys vainajan omaisuuden jakamisesta perimysjärjestyksen vastaisesti

tila

kiinteistö, joka sijaitsee asemakaava-alueen ulkopuolella

todellinen vuosikorko

lainan nimelliskorko ja kaikki muut lainaan liittyvät maksut

todistaja

henkilö, jonka havaintojen tai asiantuntemuksen avulla rikosasiaa pyritään selvittämään

toimenpidelupa

rakentamisessa pieniin töihin tai korjauksiin tarvittava lupa

toimitusjako

tilanne, jossa käräjäoikeuden nimeämä oikeusoppinut johtaa kuolinpesän jakamista

toissijainen takaus

takauksen muoto, jossa takaaja on vastuussa velallisen velasta vain, jos suoritusta ei saada velalliselta perityksi

tontti

kiinteistö, joka sijaitsee asemakaava-alueella; ks. tila

tuottamuksellinen rikos

teko, joka voidaan tulkita huolimattomuudeksi tai varomattomuudeksi; esimerkiksi jos autoilijan ajovirheen seurauksena toinen henkilö kuolee

työehtosopimus

alakohtainen sopimus työmarkkinajärjestöjen välillä; kaikki alan järjestäytyneet työnantajat noudattavat sopimusta; yleissitova työehtosopimus koskee myös järjestäytymättömiä yrityksiä

työsopimus

työnantajan ja työntekijän välinen oikeustoimi; sovitaan esimerkiksi työtehtävistä, palkasta ja työajasta

työsuojeluvaltuutettu

henkilö, joka valvoo työpaikan työturvallisuutta ja työolosuhteita

täytetakaus

takauksen muoto, jossa velallisella on velkansa pääasiallisena vakuutena omaisuutta, joka ei riitä takaamaan koko velkaa; takaaja antaa takauksen tälle velan ylimenevälle osalle

ulosotto

laiminlyödyn maksun pakkoperintä tuomioistuimen päätöksellä; yleensä rahasaatavan perintä

uskottu mies

henkilö, joka arvioi kuolinpesän varallisuuden ja velat

vahingonkorvaus

jos henkilö tahallisesti tai tuottamuksesta aiheuttaa toiselle vahingon, hänen on korvattava se; esimerkiksi rikoksesta aiheutunut vahinko, kuten sairaanhoitokulut ja ansionmenetykset, pitää korvata asianosaisille

vahingonkorvausvelvollisuus

luonnolliset henkilöt ovat vastuussa aiheuttamistaan vahingoista syntymästään asti

vakuus

velan maksun takeena oleva asia; takaus tai pantti

valtioneuvosto

toissijainen vakuus, jos velallinen ei kykene maksamaan lainaa, valtio maksaa pankille saatavat

valitus

viranomaispäätökseen tyytymätön voi tehdä valituksen hallinto-oikeuteen päätöksen muuttamiseksi

vajaavaltainen

alaikäinen tai sellainen täysi-ikäinen henkilö, jonka tuomioistuimien on fyysisen tai psyykkisen terveydentilan vuoksi todennut kykenemättömäksi huolehtimaan itsestään tai omaisuudestaan; rajoitetusti oikeustoimikelpoinen

vallintarajoitus

periaate, jonka mukaan puoliso ei saa myydä esimerkiksi kotia tai muuta perheelle tärkeää omaisuutta ilman toisen lupaa

vallintasuostumus

puolison antama kirjallinen lupa myydä vallintarajoituksen piirissä olevaa omaisuutta

valtuutus

oikeustoimi, jolla voi oikeuttaa toisen henkilön toimimaan omasta puolestaan valtakirjalla

valvontarangaistus

rangaistusmuoto, joka voi korvata lyhyen, ehdottoman vankeusrangaistuksen; määrätään, mikäli sen katsotaan edistävän rikosentekijän sosiaalista selviytymistä ja ehkäisevän uusia rikoksia; pituus on enintään kuusi kuukautta

vangitseminen

pakkokeino, joka riistää rikoksesta epäillyltä vapauden; hänet pidetään säilössä esitutkinnan loppuvaiheen sekä syytejutun oikeuskäsittelyn ja rangaistuksen täytäntöönpanon turvaamiseksi; henkilön vangitsemisesta päättää käräjäoikeus

varainsiirtovero

asunto-osakkeiden ja kiinteistöjen kaupasta valtiolle maksettava vero, jonka maksaa yleensä ostaja

vastaaja

asianosainen, jolle esitetään jokin vaatimus riita-asiassa

velkakirja

asiakirja, jossa velallinen sitoutuu maksamaan velkakirjassa mainitun summan takaisin velkojalle; siinä pitää olla näkyvissä velkojan ja velallisen nimi, velan määrä, velan maksuaikataulu sekä muut ehdot, kuten korko ja viivästyskorko

velkasuhde

velallisen ja velkojan laatima sopimus velasta

vieraannuttaminen

avioerotilanteessa toinen vanhempi pyrkii vähentämään tai katkaisemaan lapsen siteitä toiseen vanhempaan

vuokrasopimuksen irtisanominen

vuokrasopimuksen päättäminen niin, että siihen liittyy irtisanomisaika

vuokrasopimuksen purkaminen

vuokrasopimuksen päättäminen ilman irtisanomisaikaa; mahdollista vain poikkeustapauksissa

vuokratyö

yritys vuokraa työvoimaa yritykseltä, joka välittää vuokratyöläisiä

vuokravakuus

summa, jonka vuokranantaja pidättää vuokralaiselta vuokrasopimuksen tekemisen yhteydessä; turvaa vuokranantajan saatavat, jos vuokra jää maksamatta tai vuokralainen aiheuttaa asunnossa korjauksia vaativia vahinkoja

yhdenvertaisuusperiaate

hyvään hallintoon liittyvä periaate, jonka mukaan viranomaisten tulee kohdella asiakkaita tasapuolisesti

yhdenvertaisuusvaltuutettu

viranomainen, jonka tehtävänä on edistää yhdenvertaisuutta ja ehkäistä syrjintää sekä valvoa yhdenvertaisuuslain toteutumista

yhdyskuntapalvelu

valvotusti tehtävää palkatonta ja yleishyödyllistä työtä enintään kahdeksan kuukauden pituisen ehdottoman vankeusrangaistuksen sijasta tai ehdollisen vankeusrangaistuksen lisäksi

yhdistymisvapaus

kansalaisen perusoikeuksiin kuuluva oikeus perustaa yhdistys tai liittyä yhdistyksen jäseneksi

yhdistys

luonnollisten henkilöiden ja oikeushenkilöiden jotakin tarkoitusta varten perustama järjestö tai organisaatio

yhdistysrekisteri

Patentti- ja rekisterihallituksen ylläpitämä luettelo maassa toimivista rekisteröidyistä yhdistyksistä

yhteisomistusolettama

omaisuus, joka ei ole selvästi vain toisen avo- tai aviopuolison, tulkitaan erotilanteessa yhteiseksi

yhteistoimintaneuvottelut (yt-neuvottelut)

työnantajan ja työntekijöiden väliset neuvottelut; pitää käydä kaikissa yli 20 työntekijän työpaikoissa ennen mahdollisia lomautuksia tai irtisanomisia

yhteisvastuullinen takaus

takauksen muoto, jossa useampi takaaja on takaamassa samaa velkaa

yhteisösakko

yritykselle tai muulle oikeushenkilölle määrätty sakkorangaistus

yksityisoikeus

käsittelee pääosin yksityisten henkilöiden, yritysten ja yhdistysten välisiä oikeussuhteita

yksityisyyden suoja

perustuslakiin kirjattu ihmisten oikeus yksityisyyteen; sisältää esimerkiksi kotirauhan tai yksilöä koskevien asiakirjojen ja tietojen asianmukaisen suojaamisen

yleiskaava

suunnitelma kunnan koko alueen maankäytöstä

yleistakaus

laaja takauksen muoto; takaus kattaa kaikki mahdolliset velallisen velat samalta velkojalta samalla hetkellä ja tulevaisuudessa

yleistestamentti

asiakirja, jossa henkilö luovuttaa kuoltuaan koko jäämistönsä tai osan siitä testamentin saajalle; yleistestamentin saajasta tulee kuolinpesän osakas

ympäristölupa

viranomaisen myöntämä lupa, joka tarvitaan toiminnoille, jotka aiheuttavat vaaraa ympäristön pilaantumisesta

ympäristövahinko

ihmisen toiminta, joka on aiheuttanut vahinkoa maaperälle, ilmalle tai vesistölle; ympäristöön on päässyt esimerkiksi vaarallisia tai räjähdysherkkiä aineita